

UVODNA RIJEČ

<https://doi.org/10.17234/HDPL.2025.01>

Jezik je dinamičan sustav koji se neprestano mijenja i prilagođava specifičnim potrebama svojih govornika, duboko ukorijenjen u razdoblje u kojemu žive i izazove koji se pred njih postavljaju. Temeljni je zadatak primijenjenih lingvista ne samo prepoznati i objasniti te potrebe, već i ponuditi konkretna rješenja o tome kako nove spoznaje o jeziku i govoru provesti u jezičnoj praksi. Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku (HDPL) temama svojih skupova godinama nastoji doprinijeti ispunjenju upravo tog zadatka. Dok se posljednjih godina Društvo bavilo jezikom u doba globalizacije, jezikom i migracijama te standardnim i nestandardnim idiomima – što su redom izuzetno aktualne teme – jedno je važno pitanje ostalo na marginama: *što je u nekome jeziku općeprihvaćeno, odnosno tipično, a što je rubno, odnosno atipično? Kakav je zapravo odnos tih jezičnih pojavnosti?*

Upravo je to bila misao vodilja 39. međunarodnoga znanstvenog skupa HDPL-a pod nazivom „Tipično i atipično u jeziku i govoru – granice i preklapanja“, održanog u Zagrebu od 12. do 14. lipnja 2025. godine. Sudionike skupa nastojalo se potaknuti na promišljanje o granicama norme i odstupanja. Pritom se pod atipičnim varijantama nisu podrazumijevali isključivo govorno-jezični poremećaji, već i, u mnogo širem smislu, svi otkloni od uobičajenih oblika na svim jezičnim razinama.

Raduje nas što su se brojne kolegice i kolege odazvali našem pozivu te su odnosu tipičnog i atipičnog pristupili iz različitih perspektiva, obrađujući ga unutar raznovrsnih lingvističkih grana. Temeljni ton ovome promišljanju dali su naši pozvani predavači. Tako Rachel Hatchard sagledavala je jezične manifestacije u osoba s afazijom, Marko Liker problematizirao govornu varijabilnost kao posljedicu uzajamnih utjecaja fonetike i fonologije, Blaženka Martinović propitkivala rodne pojmove u kontekstu novih jezičnih konstrukcija, dok je Katerina Nicolaidis analizirala varijabilnost u tipičnom i atipičnom govoru.

Radovi proizašli iz izlaganja na skupu, a koji su okupljeni u ovome zborniku, strukturirani su u šest tematskih cjelina koje čitatelja logično vode od unutarnjih kognitivnih procesa prema vanjskim društvenim i obrazovnim primjenama jezika. Prva cjelina bavi se analizom diskursa, sociolingvistikom i pragmatikom. Ovdje se

propituje granica između propisane gramatičke norme i njezine stvarne primjene u različitim registrima, ali i istražuje kako se atipični jezični oblici, poput rodno osjetljivih neologizama ili strategija političke manipulacije – probijaju u tipični javni diskurs. U drugoj cjelini, posvećenoj psiholingvistici i kognitivnoj lingvistici, autori istražuju tipične i atipične stilove obrade informacija, mjerenje kognitivnog opterećenja te načine na koje govornici strukturiraju apstraktne mentalne prostore. Treća cjelina duboko zalazi u fonetiku te proizvodnju i percepciju govora. Radovi u ovome dijelu prate put od tipičnog govornog razvoja djece i analize (dis)fluentnosti u spontanom govoru odraslih, preko glasovnih poremećaja kao kliničkog oblika atipičnosti, sve do visoko stilizirane umjetničke proizvodnje govora u pjevanju. Četvrti dio zbornika obuhvaća terminologiju, leksikologiju i frazeologiju. Radovi analiziraju ulogu metaforizacije u stvaranju novog (građevinskog) nazivlja, leksičku adaptaciju povijesnih posuđenica te propituju kako nam suvremeni alati umjetne inteligencije mogu pomoći u savladavanju atipičnih terminoloških izazova. Peta cjelina usmjerena je na glotodidaktiku i usvajanje inoga jezika. Naglasak je stavljen na kompleksnost prenošenja vještina iz materinskog u strani jezik, stvaranje učinkovitih modela poučavanja te iznimno važnu ulogu afektivnih faktora, poput jezične tjeskobe i spremnosti na komunikaciju. Zbornik zaključujemo šestom cjelinom koja se bavi metodikom nastave materinskoga jezika i obrazovnim diskursom. Ovi radovi zaokružuju priču sagledavajući obrazovni trokut: od jezičnih kompetencija onih koji poučavaju (učitelja), preko alata kojim poučavaju (udžbenički tekstovi), do onih koji uče (percepcija suvremenih učenika izloženih kratkim medijskim formama).

Izuzetna nam je čast i radost što se ovogodišnji skup održao na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, ustanovi s dugom i prepoznatljivom lingvističkom tradicijom unutar koje se, jednim krakom, oblikovala i domaća primijenjena lingvistika. Uz ponos na znamenite lingviste koji su mu pripadali, zagrebački Filozofski fakultet i dalje nastavlja pratiti suvremene trendove te razvijati jezična istraživanja, pruživši nam otvoren i poticajan prostor za konstruktivnu raspravu.

Na kraju, želimo iskreno zahvaliti svim suradnicima okupljenima u Programski i Organizacijski odbor koji su doprinijeli pripremi skupa i recenzentima te uredničkom odboru ovoga zbornika. Urednik područja Petar Radosavljević uvelike nam je pomogao sa savjetima, a recenzenti zbornika Zrinka Kolaković i Hotimir Tivadar s jasnim smjernicama. Veliku zahvalnost dugujemo Upravi fakulte-

ta, na čelu s dekanom prof. dr. sc. Domagojem Tončinićem. Zahvaljujemo svim članovima HDPL-a, njegovim odborima i regionalnim ograncima na kontinuiranoj podršci, razumijevanju i savjetima. Nadamo se da će ovaj zbornik potaknuti daljnja istraživanja i otvoriti nove perspektive u razumijevanju tanke granice između tipičnoga i atipičnoga u jeziku.

Urednice